

воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 р. № 2246-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-20#Text>

Ключові слова: логістика, агробізнес, експорт, сільськогосподарська продукція, воєнний стан.

Key words: logistics, agribusiness, export, agricultural products, martial law.

УБЕРМАН ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ

Науково-дослідна установа «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем», провідний науковий співробітник лабораторії формування та регулювання якості вод, кандидат технічних наук

ВАСЬКОВЕЦЬ ЛЮДМИЛА АНТОНІВНА

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», професор кафедри безпеки праці і навколишнього середовища, кандидат біологічних наук, професор

НАПРЯМИ ТА ЗАСОБИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СКИДАННЯ ЗАБРУДНЮВАЛЬНИХ РЕЧОВИН ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Однією з ключових проблем поліпшення якості українських вод та забезпечення їх екологічної безпеки є ефективність правового регулювання скидання забруднювальних речовин (ЗР) зі зворотною водою точкових джерел (водокористувачів). У доктринальних документах екологічної політики України, зокрема, у Стратегії [1] головними джерелами забруднення визнаються скиди ЗР зі зворотною водою з промислових та господарських об'єктів у поверхневі та морські води. Виконання чинної української програми апроксимації водного законодавства до законодавства ЄС вимагає переходу до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом (ІУВРБП) та відповідного реформування державного управління у сфері охорони вод, яке фактично здійснюється в Україні з 2017 р. Еколого-правовий підінститут регулювання скидання ЗР (РСЗР) [2] містить інструменти законодавчого впливу на джерела надходження ЗР до водного середовища та вимоги до реалізації такого впливу. РСЗР входить до складу комплексних еколого-правових інститутів якості вод та її регулювання у законодавствах ЄС і України. Використання європейського досвіду поліпшення якості вод і досягнення її європейського рівня вимагають зміни українського РСЗР з точкових джерел у поверхневі води задля наближення до європейського відповідника.

Започатковане авторами системне порівняльне дослідження українського та європейського підінститутів РСЗР свідчить про їх принципову відмінності [3]. Зазначене наближення полягає у створенні в екологічному законодавстві України підінституту РСЗР, який є відповідним підінституту екологічного законодавства ЄС, головним чином, за об'єктом та предметом правового регулювання, за умовами застосування правових норм та змістом правовідносин. Визначено, що найважливіша відмінність європейського та українського РСЗР коріниться у базових еколого-політичних та еколого-правових принципах, які ними реалізуються. Українське РСЗР є незмінним понад 70 років і здійснюється за принципом «*emission – immission*» (*EIP*), який передбачає господарське використання т. зв. асимілювальної спроможності (АС) ділянок водних об'єктів, прилеглих до скидів ЗР [4]. Такий підхід до АС еколого-політично було закріплено у Принципі 6 Стокгольмської Декларації Конференції ООН 1972 р. *EIP*, як принцип міжнародного екологічного права, припинив існування у 1982 р., коли у Всесвітній хартії природи, прийнятій на 37-й сесії Генеральної Асамблеї ООН, було задекларовано принципи «обережності» та «обмеження забруднення у його джерелі». Саме на останніх ґрунтується комбінований підхід до РСЗР, застосований у ст. 2(36) та ст. 10 Водної рамкової директиви ЄС (ВРД) [5] і вимоги Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди [6] (ДПВ), пр. 2. За певним послабленням останніх принципів, яке міститься у ст. 4 Directive 2008/105/ЄС [7] (ДСЯД), використання АС дозволяється лише у невеликій кількості випадків скидання пріоритетних ЗР. Наразі зазначені принципи визнаються українським екологічним законодавством, але фактично ігноруються водним законодавством: навіть згадки про них відсутні у Водному кодексі України (ВКУ) [8]. Натомість у низці підзаконних нормативно-правових актів (ПНПА), за якими фактично регулюється лімітувальний вплив на скидання ЗР, зокрема, вимоги до нормативів гранично допустимого скидання (ГДС) ЗР, *de facto* закріплено застарілий *EIP* [9, п. 18]. Водночас цільова вимога «поетапного досягнення екологічного нормативу якості води» (ст. 38 ВКУ), задекларована як мета встановлення ГДС у ст. 37 ВКУ, є поняттєво помилковою, змістовно й методично невизначеною у водному законодавстві. Тому достатньо повна адаптація РСЗР у ВКУ до вимог ВРД та інших водних директив ЄС вимагає глибокої зміни сучасної парадигми водного законодавства України шляхом переходу від цільової економічної (господарської) і ресурсно-споживачької спрямованості до екологічної.

Ефективна адаптація до європейського РСЗР із точкових джерел у поверхневі води повинна здійснюватися у наступних напрямках [10].

1. *Доповнення та зміни поняттєво-дефініційного апарату.* Терміни та їх поняття з ВРД, ДСЯД та ДПВ вимагають більш точних та наближених до української суспільної практики перекладів. Екологічне законодавство України слід доповнити окремим видом нормативів: «стандарт якості довкілля для забруднювальної речовини», поняттєво тотожному визначенню у ст. 2(35) ВРД. Ст. 1 ВКУ вимагає змін деяких наявних та

включення нових термінів. Зміни стосуються базових термінів «забруднення» та «забруднювальна речовина», які повинні поняттєво та денотативно збігатися з відповідними визначеннями у ст. 2(31)(33) ВРД. Слід включити нові терміни: 1) «засоби регулювання викидів (скидів)» (ст. 2(41) ВРД) та «зона змішування» (ст. 4 ДСЯД); 2) «комбінований підхід» (ст. 2(36) та ст. 10 ВРД); 3) «найкращі доступні техніки» (ст. 3(10) ДПВ); 4) «небезпечні речовини», «пріоритетні речовини» (ст. 2(29) та ст. 2(30) ВРД), «специфічні речовини забрудники», «специфічні несинтетичні речовини забрудники» та «специфічні синтетичні речовини забрудники» (п. 1.1 Додатку V ВРД); 5) «рівні викидів, пов'язані з найкращими доступними техніками» (ст. 3(13) ДПВ); 6) «стандарт якості довкілля» (ст. 2(35) ВРД).

2. *Зміни регулятивних норм.* До головних змін у ВКУ належать наступні. У ст. 21¹ серед окремих груп ЗР слід зазначити про «пріоритетні та деякі інші» ЗР, у назву глави 8 слід додати про «регулювання скидання речовин», у зміст ч. 1 ст. 35 до видів нормативів слід включити «стандарт якості довкілля» та «рівні скидання, пов'язані з найкращими доступними техніками». Включити додаткову статтю з вимогами до нормативів (стандартів) стану води та до характеристик безпосереднього лімітування джерел ЗР: «Стаття 36¹. Стандарти якості довкілля». Слід істотно змінити ст. 38 щодо нормативів ГДС. Потрібно включити у ВКУ додаткові статті щодо регулювання скидання різних категорій ЗР, зокрема: «Статтю. 38¹» про особливості регулювання скидання пріоритетних речовин, для яких встановлено стандарти якості довкілля; «Статтю 38²» щодо регулювання скидання специфічних забруднювальних речовин. У розділі III ВКУ слід зробити зміни, пов'язані із законодавчим визнанням властивості АС та з носієм цієї властивості зоною змішування, яка є регулятором якості води для пріоритетних ЗР. Реалізація зазначених змін створює у ВКУ структуру українського відповідника підінституту РСЗР водного права ЄС (в частині скидання ЗР з точкових джерел у поверхневі води).

3. *Вимоги щодо розроблення нових та змін чинних ПНПА*, викладені у [10].

Запропонованими інструментами адаптації охоплюється увесь ланцюг еколого-правового регулювального впливу на скидання ЗР зі зворотною водою. Зміни обґрунтовано та розроблено за бюджетною програмою Міндовкілля України КПКВК 2701040 «Наукова і науково-технічна діяльність у сфері захисту довкілля та природних ресурсів» (2019–2021) [11].

Список використаних джерел:

1. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року (затв. Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення 20.05.2022).

2. Уberman В. І., Васьковець Л. А. Поетапне наближення українського еколого-правового інституту якості вод та її регулювання до законодавства Європейського Союзу. Chap. in book: *Legislation of EU countries: history, shortcomings and prospects for the development*: Coll. monograph. Frankfurt (Oder): Izdevniecība «Baltija Publishing», 2019. P. 334–354. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/304678851.pdf> (дата звернення 20.05.2022).
3. Уberman В. І., Васьковець Л. А. Понятійні відмінності законодавчого регулювання скидання речовин в ЄС та в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Т. 31 (70). № 4. 2020. С. 84–92. DOI: <https://doi.org/10.32838/1606-3716/2020.4/14> (дата звернення 20.05.2022).
4. Васьковець Л. А., Уberman В. І. Еколого-правові принципи та тенденції українського регулювання скидання забруднювальних речовин. *Екологічне право*. Випуск 1–4. 2021. С. 18–24. DOI <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2021.1-4.3> (дата звернення 20.05.2022).
5. Директива 2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text (дата звернення 20.05.2022).
6. Директива європейського Парламенту і Ради 2010/75/ЄС від 24 листопада 2010 року про промислові викиди. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-10#Text (дата звернення 20.05.2022).
7. Directive 2008/105/EC on environmental quality standards in the field of water policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/105/oj> (дата звернення 20.05.2022).
8. Водний кодекс України. *Відомості ВР України*. № 24. 1995. Ст. 189.
9. Правила охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами (затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 1999 р. № 465). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-99-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.05.2022).
10. Уberman В. І., Васьковець Л. А. Законодавчі заходи щодо імплементації європейського регулювання скидання забруднювальних речовин. Intern. sci. conf. «Innovative views in European fundamental scientific-practical legal studies»: conf. proc., December 28–29, 2021. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. P. 110–114. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-179-4-27> (дата звернення 20.05.2022).
11. Звіт про НДР за темою № 27/1.2 «Розроблення наукових пропозицій щодо визначення та встановлення зон змішування скидів забруднюючих речовин в масиви поверхневих вод України у відповідності до водного законодавства ЄС» (остат.). Харків. УКРНДІЕП ; кер. В. І. Уberman. № ДР 0121U109674. X. 2021. 236 с. URL: <http://www.niiep.kharkov.ua/sites/default/files/NDR/2021/Zvit27.2021.pdf> (дата звернення 20.05.2022).

Ключові слова: екологічне законодавство, правове регулювання якості води, вимоги до скидання забруднювальних речовин, екологічне законодавство ЄС, порівняльне право.

Key words: Ukraine environmental legislation, legal regulation of water quality, discharge of pollutants, Ukraine and EU water quality standards, EU environmental legislation, comparative legislation.